

Практичне заняття 3

АТЕСТАЦІЯ РОБОЧИХ МІСЦЬ ЗА УМОВАМИ ПРАЦІ

Мета роботи: Вивчити правові і теоретичні основи проведення атестації робочих місць за умовами праці та навчитись здійснювати гігієнічну оцінку умов та характеру праці на робочих місцях.

Терміни та визначення

Терміни та визначення приведені у редакції Методичних рекомендацій щодо проведення атестації робочих місць [2] та Гігієнічної класифікації праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу [3].

Атестація робочих місць за умовами праці – комплексна оцінка всіх факторів виробничого середовища і трудового процесу, супутніх соціально-економічних факторів, що впливають на здоров'я і працездатність працівників в процесі трудової діяльності.

Важкість праці – характеристика трудового процесу, що показує переважне навантаження на опорно-руховий апарат і функціональні системи (серцево-судинну, дихальну та інші), які забезпечують його діяльність.

Граничнодопустима концентрація шкідливої речовини у повітрі робочої зони (ГДКр.з.) – концентрація речовини, яка за умов регламентованої тривалості її щоденної дії при 8-годинній роботі (але не більше ніж 40 годин протягом тижня) не повинна викликати захворювань або відхилень у стані здоров'я, які можуть бути діагностовані сучасними методами досліджень протягом трудового стажу працівників. ГДКр.з. встановлюються для речовин, що здатні чинити шкідливий вплив на організм працівників при інгаляційному надходженні. Залежно від особливостей дії на організм шкідливих речовин для них встановлюються такі ГДКр.з.: максимальна разова та середньозмінна.

Допустимі умови і характер праці – умови і характер праці, при яких рівень небезпечних і шкідливих виробничих факторів не перевищує встановлених гігієнічних нормативів на робочих місцях.

Небезпечний виробничий фактор – виробничий фактор, дія якого на працівника при певних умовах призводить до травми або раптового погіршення здоров'я.

Шкідливий виробничий фактор – фактор середовища або трудового процесу, вплив якого на працівника за певних умов (інтенсивність, тривалість дії тощо) може спричинити професійне або виробничо-обумовлене захворювання, тимчасове або стійке зниження працездатності, підвищення частоти соматичних та інфекційних захворювань, призвести до порушення здоров'я як працівника, так і його нащадків.

Шкідливі умови праці – стан умов праці, за якого рівень впливу одного або більше факторів виробничого середовища та/або трудового процесу перевищує допустимий.

Теоретична частина

1. Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці

Атестація робочих місць за умовами праці (далі - атестація) проводиться на підприємствах і організаціях незалежно від форм власності й господарювання, де технологічний процес, використовуване обладнання, сировина та матеріали є потенційними джерелами шкідливих і небезпечних виробничих факторів, що можуть несприятливо впливати на стан здоров'я працюючих, а також на їхніх нащадків як тепер, так і в майбутньому. Правовою основою для проведення атестації є чинні законодавчі акти з питань охорони і гігієни праці; списки виробництв, робіт, професій і посад, що дають право на пільгове пенсійне забезпечення та інші пільги і компенсації залежно від умов праці. Атестації проводиться згідно з «Порядком проведення атестації робочих місць за умовами праці» затвердженим постановою КМУ від 1.08.1992 року №442) [1] та «Методичними рекомендаціями для проведення атестації робочих місць за умовами праці» затверджених постановою від 1.09.1992 р. №41 [2].

Основна мета атестації полягає у регулюванні відносин між власником або уповноваженим ним органом і працівниками у галузі реалізації прав на здорові й безпечні умови праці, пільгове пенсійне забезпечення, пільги та компенсації за роботу в несприятливих умовах.

Атестації підлягають робочі місця, на яких технологічний процес, обладнання, використовувані матеріали і сировина можуть бути потенційними джерелами шкідливих і небезпечних факторів. Для виробництв, робіт, професій та посад, для яких Списками 1 і 2 (Постанова КМУ від 16 січня 2003 р. №36 [4]) передбачені показники умов праці, атестацію проводять тільки за цими показниками.

Атестація передбачає:

- виявлення на робочому місці шкідливих і небезпечних виробничих факторів та причин їх утворення;
- дослідження санітарно-гігієнічних факторів виробничого середовища, важкості й напруженості трудового процесу на робочому місці;
- комплексну оцінку факторів виробничого середовища і характеру праці на відповідність їх вимогам стандартів, санітарних норм і правил;
- обґрунтування віднесення робочого місця до відповідної категорії за шкідливими умовами праці;
- підтвердження (встановлення) права працівників на пільгове пенсійне забезпечення, додаткову відпустку, скорочений робочий день, інші пільги і компенсації залежно від умов праці;
- перевірку правильності застосування списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, що дають право на пільгове пенсійне забезпечення;
- розв'язання спорів, які можуть виникнути між юридичними особами і громадянами (працівниками) відносно умов праці, пільг і компенсацій;
- розробку комплексу заходів щодо оптимізації рівня гігієни і безпеки, характеру праці і оздоровлення працюючих;
- вивчення відповідності умов праці рівню розвитку техніки і технології, удосконалення порядку та умов встановлення і призначення пільг і компенсацій.

Атестація проводиться атестаційною комісією, склад і повноваження якої визначається наказом по підприємству, організації в строки, передбачені колективним договором, але не рідше одного разу на 5 років. Відповідальність за своєчасне та якісне проведення атестації покладається на керівника підприємства, а матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну громадянам або державі внаслідок несвоєчасного оформлення або подання пенсійних документів, а також за видачу недостовірних документів несуть підприємства, і відшкодовують її (ст. 101 Закону України «Про пенсійне забезпечення»).

Санітарно-гігієнічні дослідження факторів виробничого середовища і трудового процесу проводяться санітарними лабораторіями підприємств і організацій, атестованих органами Держстандарту і МОЗ за списками, що узгоджуються з органами Державної експертизи умов праці, а також на договірній основі лабораторіями територіальних санітарно-епідеміологічних станцій. Відомості про результати атестації робочих місць заносяться до *карти умов праці* (додаток 1), форма якої затверджується Мінпраці разом з МОЗ. Перелік робочих місць, виробництв, професій і посад з пільговим пенсійним забезпеченням працівників після погодження з профспілковим комітетом затверджується наказом по підприємству, організації і зберігається протягом 50 років.

Витяги з наказу додаються до трудової книжки працівників, професії та посади яких передбачено в переліку [4]. Результати атестації використовуються при встановленні пенсій за віком на пільгових умовах, пільг і компенсацій за рахунок підприємств та

організацій, обґрунтовані пропозиції про внесення змін і доповнень до списків № 1 і 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників, що дають право на пільгове пенсійне забезпечення, а також для розробки заходів щодо поліпшення умов праці та оздоровлення працюючих.

2. Організація роботи по атестації

2.1. Для організації і проведення атестації керівник підприємства *видає наказ*, в якому:

- визначає основу і завдання атестації;
- затверджує склад, голову і секретаря постійно діючої атестаційної комісії, визначає її повноваження, у разі необхідності визначає склад цехових (структурних) атестаційних комісій;
- встановлює терміни і графіки проведення підготовчих робіт у структурних підрозділах підприємства;
- визначає взаємодію із зацікавленими державними органами і громадськими організаціями (експертизою умов праці, санітарно-епідеміологічною службою);
- визначає проектні, науково-дослідні установи для науково-технічної оцінки умов праці і участі в розробці заходів щодо усунення шкідливих виробничих факторів.

2.2. До складу атестаційної комісії *рекомендується вводити* головних спеціалістів, працівників відділу кадрів, праці і заробітної плати, охорони праці, органів охорони здоров'я підприємства, представників громадських.

2.3. Атестаційна комісія:

- здійснює організаційне, методичне керівництво і контроль за ходом проведення роботи на всіх етапах;
- формує правову і нормативна-довідкову базу і організує її вивчення;
- визначає і залучає в установленому порядку необхідні організації для виконання спеціальних робіт;
- організує виготовлення планів розташування обладнання по кожному підрозділу їх експлікації, визначає межу робочих місць (робочих зон) та надає їм відповідний номер;
- складає перелік робочих місць, що підлягають атестації;
- порівнює застосовуваний технологічний процес, склад обладнання, використовувані сировину і матеріали із передбаченими в проектах;
- визначає обсяг досліджень шкідливих і небезпечних факторів виробничого середовища та організовує їх дослідження;
- прогнозує та виявляє утворення шкідливих і небезпечних факторів на робочих місцях;
- встановлює, на основі Класифікатора професій (ДК 003:2010), Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників (ДКХП) або Єдиного тарифно-кваліфікаційного довідника (ЄТКД), відповідність найменування професій і посад, зайнятих на цих робочих місцях, характеру фактично виконуваних робіт. У разі відхилення професія (посада) приводиться у відповідність до фактично виконуваної роботи;
- складає карту умов праці на кожне враховане робоче місце або групу аналогічних місць;
- проводить атестацію і складає перелік робочих місць, виробництв, професій та посад з несприятливими умовами праці;
- уточнює діючі і вносить пропозицію на встановлення пільг і компенсацій залежно від умов праці, визначає витрати на ці цілі;

- організує розробку заходів щодо покращення умов праці і оздоровлення працівників;
- виконує свої функції до призначення нового складу комісії при позачерговій атестації.

3. Перелік документації, яка оформляється при проведенні атестації робочих місць за умовами праці на підприємстві

1. Наказ по підприємству «Про порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці» із затвердженням постійно діючої атестаційної комісії.

2. Перелік робочих місць, професій і посад із шкідливими умовами праці, які підлягають атестації.

3. Характеристика виконуваних робіт на робочі місця, складена атестаційною комісією підприємства і завірена профспілковим комітетом та керівником підприємства.

4. Лист спостереження індивідуальної фотографії робочого дня на робочі місця, з розрахунком відсотку зайнятості в шкідливих умовах праці на протязі робочого дня, куди включається час проведення підготовчих, допоміжних, поточних ремонтних робіт поза робочим місцем з метою забезпечення виконання працівником своїх трудових функцій, складені атестаційною комісією підприємства (додаток 3).

5. Протоколи інструментальних досліджень шкідливих факторів виробничого середовища, важкості й напруженості трудового процесу на робочих місцях виданих акредитованою лабораторією.

6. Фотографії робочого дня на робочі місця, з розрахунком відсотку зайнятості в шкідливих умовах праці. Повний робочий день – виконання роботи в умовах, передбачених Списками, не менше 80% робочого часу (додаток 4).

7. Розрахунки відсотків доплат до тарифних ставок та кількості календарних днів щорічних додаткових відпусток працівникам за роботу в несприятливих умовах праці.

8. Карти умов праці на проатестовані робочі місця, з підписами всіх членів атестаційної комісії та працівників проатестованого робочого місця (додаток 1).

9. Наказ по підприємству “Про затвердження результатів чергової атестації робочих місць за умовами праці”, як основний документ при призначенні пільг і компенсацій за роботу в шкідливих умовах праці.

10. Додатки до колективної угоди з визначеними пільгами і компенсаціями за робіт в несприятливих умовах праці.

11. Перелік робочих місць, професій і посад працівникам яких підтверджено (або ні) право на пільгове пенсійне забезпечення за Списком №1 та Списком №2, затверджений головою атестаційної комісії та головою профкому і погоджений відповідними органами Державної експертизи умов праці.

4. Рекомендації по оформленню документації при проведенні атестації робочих місць за умовами праці на підприємстві

4.1. Підготовчий етап.

Організація атестації починається з видання на підприємстві, в організації, установі *наказу* про проведення атестації робочих місць. У наказі доцільно зазначити, яка атестація проводиться: чергова чи позачергова. Чергову атестацію робочих місць відповідно до пункту 4 Порядку №442 проводять не рідше ніж 1 раз на 5 років. Позачергову атестацію робочих місць проводять у разі докорінної зміни умов і характеру праці з ініціативи власника або уповноваженого ним органу, профспілкового комітету, трудового колективу або його виборного органу, органів Державної експертизи умов праці України за участю установ санітарно-епідеміологічної служби Міністерства охорони здоров'я України. У наказі про проведення атестації робочих місць затверджують склад атестаційної комісії (голова, секретар, члени комісії) та визначають їх повноваження. До складу атестаційної комісії включають головних спеціалістів, керівників структурних підрозділів,

працівників відділу кадрів, праці та заробітної плати, охорони праці, медичних працівників організації, представників профспілкового комітету, іншого представницького органу трудового колективу. На завершення підготовчого етапу атестації комісія підприємства складає Перелік робочих місць, що підлягають атестації. Уніфікованої форми Переліку робочих місць, що підлягають атестації, нормативно-правовими актами не передбачено, тому на кожному підприємстві, установі, закладі її створюють самостійно. Ухвалення переліку робочих місць, що підлягають атестації, проводиться на засіданні атестаційної комісії. Працівник відділу кадрів встановлює на підставі ДКХП відповідність назв професій і посад працівників, зайнятих на цих робочих місцях, характеру фактично виконуваних робіт, а також відповідність назв професій (посад) Класифікатору професій ДК 003:2010 (у разі відхилень назву професії (посади) приводять у відповідність, а до трудової книжки вносять зміни).

4.2. Оформлення Карти умов праці

Узагальнюючим документом проведеної на підприємстві атестації робочих місць за умовами праці є Карта умов праці (додаток 1). На її підставі визначають гігієнічну оцінку умов праці на робочому місці, оцінюють стан технічного і організаційного рівня робочого місця, визначають пільги і компенсації працівникам за роботу із шкідливими умовами праці та розробляють заходи щодо поліпшення умов праці. Тому надзвичайно важливо оформити Карту правильно.

Для забезпечення достовірності даних, що вносяться до Карти, необхідно перевірити правильність оформлення протоколів санітарно-гігієнічних досліджень факторів виробничого середовища і трудового процесу, фотографії робочого дня, а також визначити, на які робочі місця треба її складати. До Карти умов праці вносять дані з протоколів санітарно-гігієнічних досліджень, форми яких наведено у положенні «Про атестацію санітарних лабораторій підприємств і організацій з метою надання їм права проведення санітарно-гігієнічних досліджень факторів виробничого середовища і трудового процесу для атестації робочих місць за умовами праці (наказ МОЗ від 21.04.1999 №91. Перелік протоколів дослідження шкідливих факторів при проведенні атестації робочих місць за умовами праці наведено у додатку 5.

Під час атестації робочих місць застосовують індивідуальну фотографію робочого часу для вивчення витрат робочого часу кожного працівника на конкретному робочому місці. *Фотографія робочого часу (дня)* – це спостереження і послідовне фіксування часу, що витрачається працівником протягом робочого дня (зміни) на виконання операцій певного технологічного процесу та перерви у роботі із зазначенням їх тривалості та послідовності.

Фактичні витрати часу при цьому рекомендується вимірювати за допомогою секундомірів, хронометрів, годинників. На підставі результатів фотографії робочого дня (часу) визначають структуру робочого часу, тривалість дії шкідливих і небезпечних факторів виробничого середовища, важкість і напруженість трудового процесу, час зайнятості працівників на роботах із шкідливими і важкими умовами праці.

Етапи складання фотографії робочого дня:

- підготовка до спостереження;
- спостереження (вимірювання та послідовний запис витрат часу);
- обробка результатів спостереження.

Спостереження виконують шляхом вимірювання тривалості всіх робіт, що проводяться, з урахуванням усіх прийомів у роботі та перерв. Час і місце виконання кожної технологічної операції для зручності доцільно послідовно вписувати до Листа спостереження, рекомендовану форму якого наведено у додатку 3.

На підставі листа спостереження оформлюють фотографію робочого дня. Дані фотографії заносять до графі 9 Карти «Тривалість дії фактора, % за зміну». За картою

умов праці робоче місце відносять до одного з видів умов праці (з особливо шкідливими та особливо важкими умовами праці; зі шкідливими і важкими умовами праці; зі шкідливими умовами праці) та визначають пільги і компенсації працівникам за роботу із шкідливими умовами праці.

Карта умов праці складається з таких розділів:

I. Оцінка факторів виробничого середовища та трудового процесу.

II. Оцінка технічного та організаційного рівня.

III. Атестація робочого місця.

IV. Рекомендації щодо поліпшення умов праці, їх економічне обґрунтування.

V. Пільги та компенсації.

Дуже важливо, щоб дані санітарно-гігієнічних досліджень, зазначені у протоколах досліджень, були повністю і без помилок перенесені у відповідний розділ Карти.

Карту умов праці підписують усі члени атестаційної комісії, з її змістом ознайомлюють під підпис працівників, зайнятих на відповідному робочому місці. При заповненні загальних відомостей Карти має бути вказано:

- повну назву підприємства;
- виробництво – відповідно до КВЕД за ДК 009:2010;
- номер і найменування дільниці, відділу – за діючою структурою;
- номер робочого місця (робочої зони) – залежно від плану їх розміщення;
- професію (посаду), код – згідно з ДКХП та Класифікатором професій ДК 003:2010;
- номери аналогічних робочих місць.

Заповнення карти:

Розділ I. Під час вивчення факторів виробничого середовища і трудового процесу визначають:

- характерні для конкретного робочого місця шкідливі виробничі фактори;
- нормативні значення (ГДК, ГДР) параметрів, факторів виробничого середовища і трудового процесу;
- фактичне значення факторів виробничого середовища і трудового процесу;
- тривалість (% від тривалості зміни) дії виробничого фактора. Оцінку результатів лабораторних досліджень та інструментальних замірів здійснюють шляхом порівняння фактично визначеного значення з нормативним.

Розділ II. Заповнюється за результатами аналізу, виконаного відповідно до розділу 5 Методичних рекомендацій.

Оцінка технічного рівня робочого місця

Для оцінки технічного рівня робочого місця аналізуємо:

- відповідність технологічного процесу, будівель і споруд – проектам, обладнання – нормативно-технічній документації, а також характеру та обсягу виконаних робіт, оптимальності технологічних режимів;
- технологічну оснащеність робочого місця (наявність технологічного оснащення та інструменту, контрольно-вимірювальні прилади та їхній технічний стан, забезпеченість робочого місця підйомно-транспортними засобами);
- відповідність технологічного процесу, обладнання, оснащення інструменту і засобів контролю вимогам стандартів безпеки та нормам охорони праці;
- вплив технологічного процесу, що відбувається на інших робочих місцях. *Оцінка організаційного рівня робочого місця*

Для оцінки організаційного рівня робочого місця аналізуємо:

- раціональність планування (відповідність площі робочого місця нормам технологічного проектування та раціонального розміщення обладнання і

оснащення), а також відповідність його стандартам безпеки, санітарним нормам та правилам;

- забезпеченість працівників спецодягом і спецвзуттям, засобами індивідуального і колективного захисту та відповідність їх стандартам безпеки праці і встановленим нормам;
- організацію роботи захисних споруд, пристроїв, контрольних приладів.

Розділ III. Робоче місце за умовами праці оцінюється з урахуванням впливу на працівників усіх факторів виробничого середовища і трудового процесу, передбачених Гігієнічною класифікацією праці (розділ I Карти), сукупних факторів технічного і організаційного рівня умов праці (розділ II Карти), ступеня ризику ушкодження здоров'я. Для цього беруться усі значення з підсумкового рядка «Кількість факторів» (розділ I Карти) і порівнюються з показниками, наведеними у додатку 4 до Методичних рекомендацій.

На підставі комплексної оцінки робоче місце відносять до одного з трьох видів умов праці відповідно до пунктів:

- з особливо шкідливими та особливо важкими умовами праці;
- шкідливими і важкими умовами праці;
- зі шкідливими умовами праці.

Розділ IV. Запис у цьому розділі може містити рекомендації щодо:

- поліпшення техніки і технології виробництва;
- застосування засобів індивідуального і колективного захисту;
- охорони та організації праці;
- приведення робочого місця у відповідність до вимог охорони праці.

Розділ V. Підтвердження права на пенсію за віком на пільгових умовах визначається за показниками факторів виробничого середовища, важкості і напруженості трудового процесу для підтвердження права на пільгове пенсійне забезпечення, які наведено у додатку 2, інші пільги і компенсації – відповідно до законодавства. Право на пенсію за віком на пільгових умовах підтверджується за умови наявності на робочому місці шкідливих і небезпечних факторів III класу умов і характеру праці згідно з додатком 2.

Список №1 – виробництв, робіт, професій, посад і показників на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах.

Список №2 – виробництв, робіт, професій, посад і показників з шкідливими та важкими умовами праці, зайнятість в яких повний робочий день дає право на пенсію за віком на пільгових умовах. Для підтвердження права на скорочену тривалість робочого тижня також достатньо дії шкідливого фактора не менше 50% робочого часу; Доплати розраховують також незалежно від тривалості дії шкідливого виробничого фактора (тривалість дії фактора впливає лише на розмір доплат). Молоко або інші рівноцінні харчові продукти безплатно надаються незалежно від тривалості дії шкідливого виробничого фактора (хімічної речовини).

4.3. Завершальний етап атестації робочих місць за умовами праці Розглянемо 10 важливих кроків, які необхідно здійснити на завершальному етапі атестації робочих місць.

1. Ознайомлення працівників, зайнятих на атестованих робочих місцях, з Картами умов праці. Інструкцією та формою Карти умов праці, яку наведено у додатку 2 до Методичних рекомендацій передбачено, що працівників, зайнятих на відповідному робочому місці ознайомлюють з оформленою картою під підпис. Якщо карту умов праці складено на декілька аналогічних робочих місць, то її повинні підписати всі працівники, які зайняті на цих робочих місцях.

2. *Складання за результатами атестації робочих місць необхідних переліків.* Відповідно до пункту 6.7 Методичних рекомендацій за результатами атестації робочих місць за умовами праці атестаційна комісія підприємства складає такі переліки:

- Перелік робочих місць, виробництв, робіт, професій і посад, працівникам яких підтверджено право на пільги і компенсації, передбачені законодавством (погоджують з профспілкою підприємства);
- Перелік робочих місць, виробництв, робіт, професій і посад, працівникам яких пропонується встановити пільги і компенсації за рахунок коштів підприємства;
- Перелік робочих місць з несприятливими умовами праці, на яких необхідно здійснити першочергові заходи з їх поліпшення. Потім ці переліки схвалюються на засіданні атестаційної комісії, додаються до наказу по закладу про результати атестації робочих місць, а також до колективного договору підприємства.

3. *Визначення невідкладних заходів щодо поліпшення умов праці та оздоровлення працівників.* Відповідно до пункту 6.5 Методичних рекомендацій за результатами атестації о атестаційна комісія повинна розробити План заходів щодо поліпшення умов праці та оздоровлення працівників з урахуванням Переліку робочих місць з несприятливими умовами праці, на яких необхідно здійснити першочергові заходи з їх поліпшення, а також пропозицій, що надійшли від атестаційних комісій структурних підрозділів та окремих працівників.

4. *Розроблення проекту наказу про результати атестації робочих місць за умовами праці.* Згідно з розподілом обов'язків голова атестаційної комісії разом з членом атестаційної комісії (як правило, працівником відділу кадрів) готують проект наказу про результати атестації робочих місць за умовами праці. У проекті наказу надають оцінку проведеної роботи з атестації робочих місць та затверджують її результати. У наказі слід також відобразити доручення керівника підприємства окремим фахівцям структурним підрозділам підприємства, наприклад, кадровій службі внести записи до трудових книжок працівників, додати до трудових книжок витяги з наказу тощо.

5. *Підготовка пакету документів для звітування про проведеної роботу з атестації робочих місць на засіданні атестаційної комісії.* Член атестаційної комісії, який згідно з розподілом обов'язків є відповідальним за ведення документації, формує пакет документів з атестації для звітування на засіданні атестаційної комісії, а також ще раз уважно перевіряє правильність їх оформлення. До пакету документів входять всі матеріали атестації робочих місць – накази, протоколи засідань атестаційної комісії, Карти умов праці, протоколи, договори, переліки тощо.

6. *Схвалення результатів атестації робочих місць за умовами праці на засіданні атестаційної комісії.*

7. *Видання наказу про результати атестації робочих місць за умовами праці та ознайомлення з ним працівників.* Керівник підприємства по завершенні роботи з атестації робочих місць за умовами праці на підставі звіту про проведеної роботу з атестації робочих місць та протоколу засідання атестаційної комісії (підсумкового) видає наказ, в якому надається оцінка проведеної роботи та затверджуються її результати.

8. *Внесення кадровою службою до трудових книжок працівників записів про проведеної атестацію та витягів з наказу.*

9. *Внесення змін до колективного договору.* Атестація робочих місць за умовами праці, за результатами якої працівникам встановлено пільги і компенсації за роботу із шкідливим і важкими умовами праці, а також розроблено заходи щодо поліпшення умов праці, є підставою для внесення відповідних змін до колективного договору. Оскільки колективні договори містять Комплексні заходи щодо досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення існуючого рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму, професійного

захворювання, аваріям і пожежам, для досягнення встановлених нормативів до них також вносять відповідні зміни з урахуванням Плану заходів щодо поліпшення умов праці та оздоровлення працівників.

10. Забезпечення збереження матеріалів атестації робочих місць. Матеріали атестації робочих місць є документами суворої звітності та зберігаються на підприємстві протягом 50 років. Керівник підприємства є відповідальним за своєчасне і якісне проведення атестації робочих місць за умовами праці та зобов'язаний забезпечити збереження матеріалів атестації протягом зазначеного терміну.

Практична частина:

1. Вивчити теоретичну частину практичної роботи з атестації робочих місць за умовами праці.

2. За завданням викладача дати письмову відповідь не менше ніж на 8 контрольних запитань.

3. За завданням викладача вибрати робоче місце, на якому необхідно провести атестацію за умовами праці.

4. За допомогою карти умов праці визначити небезпечні і шкідливі умови праці, рівень яких необхідно виміряти з використанням приладів і інструментів.

Контрольні запитання:

1. В чому полягає основна мета атестації робочих місць за умовами праці?

2. Де проводиться атестація робочих місць?

3. Що є правовою основою для проведення атестації робочих місць?

4. Що передбачає атестація робочих місць?

5. Хто і як ознайомлюється з результатами робочих місць?

6. Які документи складаються при атестації робочих місць?

7. Скільки років зберігаються на підприємстві матеріали атестації робочих місць?

8. За якими показниками проводять атестацію робочих місць?

9. Скільки років дійсні матеріали атестації робочих місць?

10. Яким документом і в якому складі створюється атестаційна комісія?

11. Хто проводить проводити заміри рівня шкідливих і небезпечних виробничих факторів?

12. Як організовується робота по атестації робочих місць?

13. Що входить в обов'язки атестаційної комісії?

14. Які санітарно-гігієнічні дослідження проводяться при атестації робочих місць?

15. Який порядок оформлення фотографії робочого дня?

16. Як здійснюється підтвердження пільг і компенсацій за роботу в шкідливих і важких умовах праці?

17. Для чого на підприємстві використовують результати атестації?

Література:

1. Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці / Затверджено постановою КМУ №442 від 1 серпня 1992 р.

2. Методичні рекомендації щодо проведення атестації робочих місць / Затверджено постановою Мінпраці та МОЗ №41 від 01.09.92 р.

3. Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу / Державні санітарні норми та правила // Наказ МОЗ № 248 від 08.04.2014 р.

4. Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах / Постанова КМУ №36 від 16 січня 2003 р.

12	Важкість праці:																		
	Динамічна робота																		
	- потужність зовнішньої роботи, Вт																		
	При роботі за участю м'язів нижніх кінцівок і тулуба																		
	- те саме при роботі за переважною участю плечового поясу																		
	- маса піднімання та переміщення вантажу																		
	- дрібні стереотипні рухи кистей і пальців рук (кількість за зміну)																		
	Статичне навантаження																		
	- величина навантаження за зміну (Кг·С) при утриманні вантажу однією рукою																		
	двома руками																		
	за участю м'язів тулуба і ніг																		
13	Робоча поза:																		
	Нахили тулуба, переміщення в просторі (переходи, обумовлені технологічним процесом)																		
14	Напруженість праці:																		
	Увага:																		
	- тривалість зосередження (% до тривалості зміни)																		
	- щільність сигналів у середньому за годину																		
	Напруженість аналізаторних функцій:																		
	- зору																		
	- слуху (при виробничій потребі сприйняття мови або диференціювання сигналів)																		
	Емоційна і інтелектуальна напруженість																		
	Одноманітність:																		
	- кількість елементів у багаторазово повторюваних операціях																		
	тривалість виконання повторюваних операцій (в секунду)																		
	час спостереження за ходом виробничого процесу без активних дій (% до тривалості зміни)																		
15	Змінність																		
	Кількість факторів																		

I. Гігієнічна оцінка умов праці _____

II. Оцінка технічного та організаційного рівня _____

III. Атестація робочого місця _____

IV. Рекомендації щодо покращення умов праці, їх економічне обґрунтування _____

V. Пільги та компенсації _____

Пільги та компенсації	Діючі	Запропоновані	Витрати (грн.)
Пенсійне забезпечення			
Доплати			
Додаткова відпустка			
Інші			

З атестацією ознайомлені: Голова атестаційної комісії

Члени комісії:

(підписи і ППІ працівників)

Показники факторів виробничого середовища, важкості і напруженості трудового процесу для підтвердження права на пільгове пенсійне забезпечення

за Списком № 1	за Списком № 2
<ul style="list-style-type: none"> • не менше ніж два фактори 3 ступеня відхилення від норм; або • один фактор 3 ступеня і три фактори 1 чи 2 ступеня відхилення від норм; або • чотири фактори 2 ступеня відхилення від норм; або • наявність у повітрі робочої зони хімічних речовин гостроспрямованої дії 1 чи 2 класу небезпеки 	<ul style="list-style-type: none"> • один фактор 3 ступеня відхилення від норм; або • три фактори 1 ,2 ступеня відхилення від норм; або • чотири фактори 1 ступеня відхилення від норм

1. Наявність у повітрі робочої зони хімічних речовин гостроспрямованої дії 1 чи 2 класу небезпеки треба розуміти як наявність підвищених концентрацій (перевищення ГДК).

2. Орієнтовні показники може бути використано при встановленні дострокових пенсій за рахунок коштів підприємств.

3. Ці показники розроблені на підставі «Гігієнічної класифікації праці», пробованих на підприємствах різних галузей народного господарства.

Додаток 3

		Лист - спостереження № _____ індивідуальної фотографії робочого дня		Цех	
				Дільниця	
				Зміна	
Працівник		Робота		Робоче місце	
П.І.Б.		Номер креслення		Станок	
Табельний номер		Назва		Інструкція	
Розряд		Операція		Підйомні засоби	
Спеціальність		Розряд роботи		Постачання матеріалами	
Стаж по даній роботі		Норма часу			
Характеристика працівника		% виконання норм			
Дата	Початок спостереження	Кінець спостереження	П.І.Б. спостерігача	Перевірив	Начальник ВП і ЗП
Ескіз робочого місця (планування)					
Робоча сторінка індивідуальної фотографії робочого дня					
№ п/п	Що спостерігалось	Поточний час	Тривалість	Індекс	Замітка спостерігача
1	2	3	4	5	6
1					
2					
...					

Фактична тривалість в несприятливих умовах праці складає:
(...хв./480 хв.) 100% = ...%

Виконавець _____
посада

підпис

П.І.Б.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Робоче місце _____
 Керівник _____
 (код) _____
 (шифр) _____
 «__» _____ 20__ р.
 (дільниця) _____

Професія
 Список
 Цех

Підприємство

Фотографія робочого дня

при атестації робочого місця для визначення часу знаходження працівника у шкідливих і важких умовах праці та % тривалості дії на нього шкідливих та небезпечних виробничих факторів (для визначення права на пільгову пенсію, щорічну додаткову відпустку та доплати за шкідливі і важкі умови праці)

№ з/п	Робочий час. шкідливі та небезпечні виробничі фактори	Тривалість роботи за зміну		Тривалість дії фактора, значення якого перевищує нормативні значення	
		Хвилин	%	Хвилин	%
0	Загальний час робочої зміни		100		
1.	В тому числі: підготовчо-заклучний час				
2.	Обслуговування робочого місця				
3.	Час на перерви та особисті потреби				
4.	Оперативна (безпосередня) робота, в тому числі час дії шкідливих та небезпечних виробничих факторів під час оперативної				
4.1	Шкідливі хімічні речовини				
4.2	Пил переважно фіброгенної дії				
4.3	Вібрація				
4.4	Шум				
4.5	Інфразвук				
4.6	Ультразвук				
4.7	Неіонізуюче випромінювання				
4.8	Мікроклімат:				
4.8.1	Температура, швидкість руху повітря, вологість				
4.8.	Інфрачервоне випромінювання				
4.9	Температура зовнішнього повітря				
4.10	Атмосферний тиск				
4.11	Біологічні фактори				
4.12	Важкість праці				
4.13	Робоча поза				
4.14	Напруженість праці				
4.15	Змінність				

Примітка: Фотографія робочого дня складається на підставі аналізу технологічного процесу, хронометражних спостережень, інших облікових документів підприємства.

Нормувальник

3 фотографією робочого дня
 ознайомлений

Дата “__” _____ 20__ рік

ПЕРЕЛІК

протоколів досліджень шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу при проведенні атестації робочих місць за умовами праці

Протокол проведення досліджень шумового навантаження інфразвуку (за формою № 297/0)

Протокол проведення досліджень ультразвуку (за формою № 299/0)

Протокол проведення досліджень повітря робочої зони (за формою № 330/0) Протокол

проведення досліджень електромагнітного поля (за формою № 333/0) Протокол

проведення досліджень метеорологічних факторів (за формою № 336-1/0) Протокол

дозиметричного контролю лазерного випромінювання (за формою № 390/0) Протокол

проведення досліджень вібрації (за формою № 399/0)

Протокол проведення досліджень важкості та напруженості праці (за формою №401/0)

Протокол проведення досліджень повітря робочої зони при роботі з біологічними факторами (за формою № 402/0)

Примітка. Наведено згідно з наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про атестацію санітарних лабораторій підприємств і організацій з метою надання їм права проведення санітарно-гігієнічних досліджень факторів виробничого середовища і трудового процесу для атестації робочих місць за умовами праці» від 21.04.1999 № 91.

Додаток 6

Наслідки відсутності атестації

1. Якщо атестація не проводилася, але підприємство несе затрати на виплату компенсацій і надання гарантій працівникам (додаткові відпустки, підвищена оплата праці, спецодяг тощо), при перевірці можуть виникнути питання з приводу правомірності таких виплат, а також проблеми з оподаткуванням таких виплат.

2. Якщо підприємство не проведе атестацію і не надаватиме працівникам належні гарантії та виплачуватиме компенсації, то кожний «шкідливий» працівник може звернутися до суду і вимагати відшкодування матеріального і морального збитку. У такому разі не проведення атестації не тільки не врятує роботодавця від відповідальності, але, навпаки, стане доказом його провини.

3. Не проведення атестації робочих місць є порушенням законодавства про охорону праці, зокрема Постанови № 442. Порушник – керівник підприємства може бути притягнений до адміністративної відповідальності у вигляді сплати штрафу від 2 до 5 НМДГ (ч. 2 ст. 41 КУпАП).

Додаток 7

Показники та критерії умов праці, за якими надаються щорічні додаткові відпустки працівникам, зайнятим на роботах, пов'язаних з негативним впливом на здоров'я шкідливих виробничих факторів

№ з/п	Шкідливі виробничі фактори	Додаткова відпустка в календарних днях		
		III клас умов та характеру праці (шкідливі і небезпечні)		
		1-й ступінь	2-й ступінь	3-й ступінь
1	Шкідливі хімічні речовини:			
	1 -2-й клас небезпечності	2	4	8
	3-4-й клас небезпечності	1	2	4
2	Пил переважно фіброгенної дії	2	4	8
3	Вібрація (загальна та локальна)	2	4	8
4	Шум	2	4	8

5	Інфразвук	1	–	–
6	Ультразвук	1	–	–
7	Неіонізуючі випромінювання:			
	радіочастотного діапазону	2	–	–
	діапазону промислової частоти	2	–	–
	оптичного діапазону (лазерне випромінювання)	2	–	–
8	Мікроклімат у приміщенні:			
	температура повітря	1	2	4
	швидкість руху повітря	1	2	–
	відносна вологість повітря	1	2	–
	інфрачервоне випромінювання	1	2	4
	температура зовнішнього повітря (при роботі на відкритому повітрі)			
	влітку	1	2	4
	взимку	1	2	4
9	Атмосферний тиск:			
	підвищений	1	2	4
	знижений	1	2	4
10	Біологічні фактори:			
	1-2-й клас небезпечності	2	4	8
	3-4-й клас небезпечності	1	2	4
11	Напруженість праці	1	2	–
12	Важкість праці	1	2	–
	Максимальна тривалість додаткової відпустки	11	25	35

Примітка. Наведено згідно з наказом Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики «Про затвердження Показників та критеріїв умов праці, за якими надаватимуться щорічні додаткові відпустки працівникам, зайнятим на роботах, пов'язаних з негативним впливом на здоров'я шкідливих виробничих факторів» від 31.12.1997 № 383/55.

